

EESTI ADVOKATUUR

JUHATUS

Rahandusministeerium
Suur-Ameerika 1
15006 Tallinn

Teie 03.07.2007.a nr 1-1.10/9223

Meie 17.07.2007.a nr 1-12/95

Eesti Advokatuuri seisukoht rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse eelnõu kohta (e-õiguse andmebaasis 03.07.2007 avaldatud versioon)

Eesti Advokatuur on vastu eelnõu vastuvõtmisele, kui selles ei võeta täielikult arvesse alltoodud märkusi ja ettepanekuid, sest eelnõu senisel kujul sisaldab mitmeid põhimõttelisi probleeme ning vastuolusid. Alltoodud küsimusi on käsitletud ka rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise nõukojas, kahjuks ei ole mitmeid nõukojas väljapakutud muudatusi eelnõusse sisse viidud, ka mitte neid, mis on Rahapesu Andmebürooga (edaspidi RAB) kooskõlastatud. Eesti Advokatuuril on järgmised märkused ja ettepanekud rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse (edaspidi RTRTS) eelnõu kohta:

1. Eelnõu § 3 lg 2 on sätestatud, et käesolevat seadust kohaldatakse notari, advokaadi, kohtutäituri, pankrotihalduri või muu õigusteenuse osutaja suhtes, kui ta finants- või kinnisvaratehingus tegutseb oma kliendi nimel ja arvel. Samuti kohaldatakse käesolevat seadust nimetatud isiku suhtes, kui ta juhendab tehingu kavandamist või elluviimist või teeb ametitoimingut, mis puudutab:
  - 1) kinnisasja või ettevõtte ostu ja müüki;
  - 2) kliendi raha, väärtpaberite või muu vara haldamist;
  - 3) panga- või väärtpaberikontode avamist või haldamist;
  - 4) äriühingu asutamiseks, tegevuseks või juhtimiseks vajalike vahendite hankimist;
  - 5) usaldusfondi, äriühingu või muu sarnase üksuse asutamist, tegevust või juhtimist.

Esitatud sõnastus ei ole Advokatuuri arvates vastuvõetav ning ei vasta Rahandusministeeriumi, Advokatuuri ning RAB-i esindajate kohtumisel kokkulepitud põhimõtetele (on advokaatide suhtes liiga lai). Advokatuur on avaldanud, et, arvestades advokaaditegevuse spetsiifikat, ei ole mõistlik lahendada seaduse advokaatidele kohaldatavust ühtses loetelus teiste nõustajatega, vaid tuleks kajastada eraldi lõikena ning piiratumalt võrreldes teiste lõikes 2 loetletud isikutega. Sellise seisukohaga on nõupidamistel nõustunud ka RAB. Advokaatide puhul on seaduse kohaldatavus vajalik eelkõige neil juhtudel, kui advokaat tegutseb klientide nimel ise, st vahetult tehingus osaledes (tehingut

Rahandusministeerium

Rävala 3
10143 Tallinn
ESTONIA

Tel. (+372) 662 0665

Fax (+372) 662 0677

email: advokatuur@advokatuur.ee

18-07-2007

nr

kliendi nimel alla kirjutades). Advokaat on tavapärasest õigusnõustamise tööd tehes (kui selle käigus ei esindata klienti) pelgalt nõustaja nõ. kliendi kõrval, mitte aga ei toimu tehing advokaadi kaudu ning advokaat ei seisa piltlikult väljendudes tehingupoolte vahel (nagu näiteks notarid või pangad). Väga sageli advokaat ei saa ega peagi teadma kliendi poolt tehtava tehingu ega vastaspoolte üksikasju, vaid tema töö piirdub üksnes teatud kitsapiiriliste õigusküsimuste lahendamisega (näiteks kinnisvaratehingu puhul, kui advokaat annab nõu kinnistut hõlmava detailplaneeringu küsimustes, ei ole mingit mõistlikku põhjendust, miks peaks kliendi poolt kinnisvaratehingu tegemisel advokaadi suhtes kohalduma RTRTS – advokaadil tegelikult ju puudub igasugune ülevaade tehingu sisust, taustast ja pooltest ning see pole ka vajalik konkreetse õigusteenuse kontekstis). Olukord on põhimõtteliselt erinev siis, kui advokaat kliendi nimel tehingus ise osaleb, sellisel juhul on loogiline, et RTRTS kohaldub advokaadi suhtes. Eelkäsitatud vahetegu on suulistel aruteludel toetanud ka RAB, kes on samuti avaldanud arvamust, et RAB-i huvitavadki just need juhtumid, kus advokaat on tehingus vahetuks osalejaks ning tema taha “peitub” klient, mitte need juhtumid, kus advokaat teeb oma tavapärasest nõustamistööd ja tehinguid teeb klient ise.

Seega teeme ettepaneku jätta lõikes 2 toodud loetelust välja “advokaadi” ning sätestada eraldi lõige 3, mille kohaselt kohaldatakse seadust advokaadi suhtes juhtudel, kui advokaat sooritab kliendi nimel ja arvel finants- või kinnisvaratehingu või tehingu, mis on loetletud käesoleva paragrahvi lõikes 2 punktides 1-5.

2. Eelnõu § 13, tegeliku kasusaaja isiku tuvastamine ei saa olla kõikide kohustatud isikute kohustuseks, vaid peaks piisama sellest, et kohustatud isik vajaduse korral küsib andmeid kliendi käest ning sellega on hoolsusmeetmed täidetud. Andmete õigsuse eest aga vastutab juba nende esitaja. Selline lahendus oli heaks kiidetud ka aruteludel nõukojas. On täiesti ebarproportsionaalne panna näiteks advokaadile kohustust teha detektiivitööd klientide aktsionäride jne. väljaselgitamiseks, mis võib võtta oluliselt rohkem aega ja ressursi (eriti välisklientide puhul) kui kliendi poolt antud ülesande täitmine ning mis muudaks õigusteenuse osutamise majanduslikult mõttetuks.
3. Eelnõu § 17 käsitleb lihtsustatud hoolsusmeetmeid, kuid kusagil ei ole sätestatud, milles lihtsustatud hoolsusmeetmed seisnevad. Samuti sisaldub eelnõus loogiline vastuolu, et kliendi poolt lepingu raames makse tegemine Euroopa Liidu või võrdsustatud nõuetega riigis asuvast pangast on üheks aluseks lihtsustatud hoolsusmeetmete rakendamiseks, samal ajal aga kliendi tuvastamine vahetu kontaktita toob kaasa tugevdatud hoolsusmeetme rakendamise kohustuse, milliseks hoolsuskohustuseks on muuhulgas lasta kliendil teha esimene makse Euroopa Liidu või samaväärsete nõuetega riigis asuvast pangast – millisel juhul aga jälle ring sulgub ning justkui oleksid täidetud nõuded lihtsustatud hoolsusmeetme rakendamiseks.

Seadusest peaks üheselt tulenema, et kui klient on teinud esimese makse Euroopa Liidu või samaväärsete nõuetega riigis asuvast pangast, loetakse tema isikusamasus tuvastatuks ning kohustatud isik ei pea seda üle kontrollima. Ei ole loogiline, et nt advokaat peab krediitiasutuse poolt isikusamasuse tuvastamist üle kontrollima. Selline regulatsioon on äärmiselt vajalik ärisuhte loomisel vahetu kontaktita.

Samuti on advokatuur on seisukohal, et lihtsustatud hoolsusmeetmete sisu peab olema avatud seaduses. Muuhulgas on vajalik üheselt mõistetavalt sätestada, et lihtsustatud hoolsusmeetmete korral võib piirduda kliendi esindaja volituste kontrollimisega (kuna kliendi olemasolu ja taust loogiliselt ei vaja enam kontrollimist). Samuti tuleks eelnõus sätestada, et kui esinevad lihtsustatud hoolsusmeetmete rakendamise alused, ei too kliendi tuvastamine vahetu kontaktita kaasa kohustust rakendada tugevdatud hoolsusmeetmeid.

4. Eelnõu § 23 lg 5 kohaselt peab välisriigi juriidilise isiku esindaja kohustatud isiku nõudel esitama tema volitusi tõendava notariaalselt kinnitatud dokumendi või dokumendi, mis vastab avaliku dokumendi legaliseerimise nõude tühistamise konventsioonis sätestatud nõuetele.

Advokatuur on sellele sättele jätkuvalt vastu. Jääb arusaamatuks, miks üritatakse piirata, milliste dokumentidega välisriigi juriidilise isiku esindaja tõendab oma volitusi. On selge, et riigiti võivad volikirjale esitatavad vorminõuded olla erinevad, kuid mingit alust ega põhjust ei ole tekitada kunstlikke vorminõudeid esindaja poolt esitatavatele dokumentidele, kui äriühingu asukohamaa seadused või Eestis tehtava tehingu sisu ei tingi notariaalset või muud tugevamalt formaliseeritud vormi. Eelnõust ei selgu, mispärast on vaja välismaise juriidilise isikuga kliendilepingu sõlmimiseks nõuda notari poolt tõestatud volikirja. Peaks olema siiski nii, et dokumendi saaja otsustab igal üksikjuhtumil eraldi, kas esitatav dokument on esindusõiguse tõendamiseks piisav või mitte.

Advokatuuri ettepanek on § 23 lg 5 välja jätta, kuna § 23 lg 1 teine lause juba sätestab, et tehingu teise poole esindaja esitab esindusõigust tõendava dokumendi.

5. Eelnõu § 24 lg 1 peaks olema „välismaa juriidiline isik” asemel „välismaa juriidilise isiku isikusamasuse”.
6. Eelnõu § 29 lg 1 kohaselt peab kohustatud isik kehtestama kirjalikus vormis hoolsusmeetmete kohaldamise, sealhulgas rahapesu ja terrorismi rahastamise riski hindamise ja -juhtimise kohta, andmete kogumise ja säilitamise ning teatamiskohustuse täitmise protseduurireedlid ning nende täitmise kontrollimiseks sisekontrollieeskirja.

Sellise kohustuse sätestamine kõikidele kohustatud isikutele on ebanõistlik ja ebaproportsionaalne, nt kui advokaadibüroos on üks advokaat, siis on see ülemäära koormav kohustus. Kohustatud isiku poolt protseduurireedlite ja

sisekontrollieeskirja kehtestamine peaks olema võimalus, mitte kohustus (analoogselt kontaktisiku määramisega). Kohustus on järgida rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamist reguleerivaid õigusakte või ka näiteks kutseühenduse poolt liikmetele antavaid juhendeid.

7. Eelnõu § 34 lg 1 kohaselt on kohustatud isikul, juriidiliseks isikuks oleva kohustatud isiku struktuuriüksusel, juhtorgani liikmel ja töötajal keelatud isikut teavitada tema kohta rahapesu andmebüroole edastatud teatest ning rahapesu andmebüroo poolt § 40 alusel tehtud ettekirjutusest või kriminaalmenetluse algatamisest. Kohustatud isik võib teavitada isikut rahapesu andmebüroo poolt talle seatud konto käsutamise või muust piirangust pärast vastava rahapesu andmebüroo ettekirjutuse täitmist.

Sama paragrahvi lõike 5 kohaselt ei kehti see keeld juhtudel, kus notar, advokaat või audiitor püüab oma klienti veenda hoiduma õigusvastastest tegudest.

Kehtiva seaduse § 15¹ lg 4 kohaselt advokaat, notar ja audiitor võivad oma klienti teavitada rahapesu andmebüroole teate esitamisest.

Sellist erisust võrreldes kehtiva seadusega eelnõu seletuskirjas selgitatud ei ole. On ainult selgitatud, et lg 5 sätestatud ei ole kehtivas seaduses, kuid selline säte on näiteks Taani rahapesu tõkestamise seaduses. Mispärast on välja jäetud seni aktsepteeritud põhimõtte ja regulatsioon, et advokaat võib oma klienti teavitada, ei ole põhjendatud.

Advokatuur leiab, et ei ole põhjust kehtivat regulatsiooni selles osas muuta. Advokaadi erandlik õigus teavitada oma klienti teate esitamisest on lubatud ka rahapesualaste direktiivide kohaselt. Erandi taust seisneb selles, et rahapesu andmebüroo teavitamine on advokaadi poolt lojaalsuskohustuse rikkumine, see on ebaproportsionaalne, kui advokaat ei tohi lisaks sellest klienti teavitada vaid peaks teeskleva, nagu jätkaks ta kliendi esindamist või nõustamist ja peaks otsima ettekäändeid, miks näiteks tehingu ettevalmistamine on peatatud.

8. Eelnõu sisaldab varjatud kujul eneseinkrimineerimise kohustust, mis on vastuolus põhiseadusega. Advokatuur on sellisele regulatsioonile vastu.

Eelnõu mitmed paragrahvid (nt § 37 lg 2, § 43 lg 2-4) sätestavad RAB-i kohustuse ja õiguse edastada temale esitatud ja tema poolt kogutud andmed ja dokumendid või „materjalid” kriminaalmenetlust läbi viivatele organitele (politsei uurijad, prokurör, kohus, jälitustegevusega tegelevad ametkonnad, sh Kaitsepolitseiamet).

Tegemist on põhimõttelisel laadi vastuoluga. Ühelt poolt peaks RAB olema asutus, kellele võib edasise infolekke kartuseta usaldada mitmesugust tüüpi saladusega kaitstud andmeid ja dokumente ja kelle primaarseks ülesandeks on rahapesu tõkestamine (mitte kuritegude jälitamine) ning kelle tegevus põhineb seega

usalduslikul koostööl RTRTS-is sätestatud kohustatud subjektidega. Vastavalt sellele põhimõttele kohustab RTRTS isikuid RAB-i abistama ja esitama mitmesuguseid andmeid iseenda tehingute kohta ja teiste isikute tehingute kohta, kes on oma andmed konfidentsiaalselt usaldanud teate esitajale. Eelnõu loogika kohaselt annab aga RAB „reeturlikult” materjalid ja andmed edasi kriminaalmenetlust läbiviivatele asutustele, kes saavad neid vabalt kasutada kõikide isikute vastu, kelle vastu vaid soovivad, ja seda ka juhul, kui rahapesualast rikkumist ei esinegi (aga soovitakse mõnel muul alusel menetlust alustada). Taoline vastuoluline regulatsioon põhineb ebaausal usalduse kuritarvitamisel isikute kriminaalkorras jälitamiseks, kus ühtesid isikuid kohustatakse seadusega kuritarvitama nende suhtes üles näidatud usaldust ning seejärel mitte üksnes ei tõkestata rahapesu, vaid kasutatakse isiku poolt esitatud dokumente ja andmeid suvalises kriminaalmenetluses tema vastu. Tegemist on eneseinkrimineerimise laadse kohustuse panemisega isikutele varjatud kujul, mis on vastuolus põhiseaduse ja EIÕK põhimõtetega – isikule või tema advokaadile ei tohi panna kohustust esitada politseile omaalgatuslikult dokumente, mis edastatakse RAB-i poolt kriminaalmenetluse toimikusse ja mille alusel siis võidakse isik süüdi mõista kuriteos (rahapesualases või mõnes muus).

Eelviidatud põhjustel on regulatsioon ilmses vastuolus üldtunnustatud *fair trial* ja *equality of arms* põhimõtetega, mis ei ole aktsepteeritav.

Advokatuur on seisukohal, et eelnõu tuleb muuta selliselt, et RAB-ile esitatud ning tema poolt kogutud dokumente ja tõendeid ei ole lubatud edasi anda mitte ühelegi uurimisasutusele, prokuratuurile ega kohtule, taoliselt kogutud dokumendid ei tohi sattuda ühegi kriminaalasja toimikusse – ehk teisisõnu, peab olema täielikult tagatud RAB-ile usaldatud dokumentide konfidentsiaalsus. RAB saab temale laekunud andmete ning dokumentide baasil teha kriminaalmenetlust läbiviivatele asutustele üksnes kuriteoteate, kuid kõik tõendid isikute süüdimõistmiseks tuleb koguda kriminaalmenetlust läbiviival isikul iseseisvalt tavapärasel kriminaalmenetluse korras.

9. Eelnõu § 41 lg 5 kohaselt ei kohaldata käesolevat paragrahvi advokaadi suhtes, välja arvatud juhul, kui advokaadi poolt rahapesu andmebüroole esitatud teade ei vastanud kehtestatud nõuetele või kui teatele ei olnud lisatud nõutavaid dokumente või kui lisatud dokumendid ei olnud nõuetekohased.

Säte on liiga ebamäärane ja jätab lubamatult palju ruumi interpreteerimiseks. Advokaatidele RTRTS-i kohaldamine teatud erandjuhtudel, millega võib kaasneda teate esitamine advokaadi poolt, ei anna alust laiemas plaanis kõrvale kalduda advokaadi kutsetegevusega kaasnevatest põhikohustustest ja kliendi põhiõigustest. Advokaati ei saa kohustada kaastööle uurimisorganitega, politseiga, prokuratuuriga ega kohtuga kuritegude tõkestamise ega süüdistusmaterjali kogumise eesmärgil. Dokumentide ja teabe edastamine RAB-ile on sisuliselt võrdsustatav selle andmisega eelnimetatud asutustele, mis viiks kliendi põhiõiguste olulisele rikkumisele EIÕK 6. artikli mõttes.

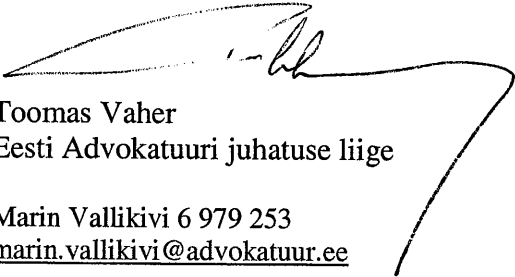
Kooskõlas Advokatuuriseaduse §-ga 43 lg 2 on advokaadile usaldatud andmed konfidentsiaalsed. Tunnistajana ülekuulatavale advokaadile, advokatuuri või advokaadibüroo töötajale ei või talle õigusteenuse osutamisega teatavaks saanud asjaolude kohta küsimusi esitada ega temalt seletust nõuda. Advokatuuriseaduse § 43 lg 3 kohaselt on advokaadi poolt õigusteenuse osutamisega seotud teabekandjad puutumatud. Kooskõlas Advokatuuriseaduse §-ga 45 lg 5 on advokaati võimalik vabastada kutsesaladuse hoidmise kohustusest üksnes advokaadi põhjendatud kirjaliku taotluse alusel halduskohtu esimehe või tema poolt määratud halduskohtuniku loal esimese astme kuriteo ärahoidmiseks.

Eeltoodust tuleneb üheselt, et isiku õigus usalduslikule vahekorrale oma advokaadiga on põhiõiguste tagamise eesmärgil niivõrd olulise väärtusega õigus, et selle äravõtmist ei õigusta isegi mitte teise astme kuriteo ega väärteo toimepanemise oht. Sellises valguses on ebaproportsionaalne ja lubamatu, et RAB või muu Keskkriminaalpolitsei struktuuriüksus võib advokaadilt ilma kohtu loata nõuda kliendisaladusega kaitstud dokumente ja andmeid.

Advokatuur leiab, et säte tuleb muuta konkreetsemaks ning sõnastada järgmiselt: „Advokaadilt ei või nõuda teavet ja dokumente, mis on kaetud kutsesaladuse hoidmise kohustusega advokatuuriseaduse § 45 tähenduses.”

10. Eelnõu § 47 lg 3 kohaselt Eesti Advokatuuri juhatus valvab advokatuuri liikmete poolt käesoleva seaduse ja selle alusel kehtestatud õigusaktide nõuete täitmise järele advokatuuriseaduse alusel, arvestades käesolevas peatükis sätestatuga. Advokatuur toetab sellist regulatsiooni ning see vastab eelnõu menetluse käigus kokkulepitule, kuid teeb ettepaneku muuta sõnade järjestust: „Advokatuuri liikmete poolt käesoleva seaduse ja selle alusel kehtestatud õigusaktide nõuete täitmise järele valvab Eesti Advokatuuri juhatus advokatuuriseaduse alusel”. Praegune sõnastus on eksitav, sätte sõnastusest peab olema üheselt arusaadav, et advokaatide üle teostab järelevalvet ainult advokatuuri juhatus ja mitte RAB.
11. Eelnõu seletuskirja VI peatükis ei ole mainitud, et ka advokatuurile kaasnevad seoses järelevalve pädevusega kulutused. Samuti on selles peatükis mainitud politseinike, prokuröride ja kohtunike täiendkoolituse vajadust, kuid lisada tuleks sellesse loetellu ka advokaadid.

Lugupidamisega

Toomas Vaher
Eesti Advokatuuri juhatuse liige

Marin Vallikivi 6 979 253
marin.vallikivi@advokatuur.ee